

OSMANLI ÂLİM VE EDİPLERİNİN KADINLAR HAKKINDAKİ ESKİ HARFLİ ESERLERİ ÜZERİNE BİR BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ

Prof. Dr. Recep DİKİCİ
S.Ü. Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü
rdikici@selcuk.edu.tr

Öz

Kadın araştırmaları, bilimde kadınların “unutuluşu”nu ve kadın bakış açısının yok sayılmasını eleştirmektedir. Kendiliğinden oluşan bu amaçlar, kadınlara ilişkin ve bir denge oluşana kadar kadın bakış açısının uygulanması ile bilimdeki boşlukların ortaya çıkarılması ve doldurulmasını kapsamaktadır. Bu durumda erkek odaklı tarih yazımının kadın odaklı olanlarla tamamlanması veya değiştirilmesi gerekmektedir.

Maalesef kadın araştırmalarında Cumhuriyet öncesi Osmanlı son döneminde yapılmış kadın araştırmaları ihmal edilmiştir. Bu yüzden Osmanlı âlim ve ediplerinin kadın hastalıkları, kadın estetiği, kadınlara meslek kazandırma, kadın psikolojisi, kadın ahlâkı, kadın becerisi, kadın kıyafeti, kadın süsü, kadın aşkı, çeşitli milletlerin kadın karakterleri, kadın otoritesi, çeşitli kadın davranışları gibi konuları içeren eski harfli eserleri topluca kaydetmek, hem kadın araştırmalarında geçmişten geleceğe köprü kurmayı hem de cumhuriyet öncesi kadın araştırmalarından da yararlanmayı sağlayacaktır. Aynı zamanda bunlar arasında, tiyatro ve roman türü eserler de mevcuttur. Türkiye kütüphanelerinden tespit ettiğimiz bu orjinal ve ilk defa topluca verilecek çalışmaların çoğunluğu, Osmanlıcadır. Dahası bu eserlerden münasip olanlarının günümüz Türkçesine çevrilmesi, kadın araştırmalarına büyük katkıda bulunacaktır. Bu eserler kitap, dergi ve gazete çalışmaları olarak sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı dönemi, kadınlar, eski harfli eserler, kütüphaneler, araştırmalar.

AN ESSAY ON OTTOMAN SCHOLARS' AND LECTURERS' OLD-LETTER WRITTEN WORKS ABOUT WOMEN

Abstract

Woman studies criticizes the oblivion of females and female perspectives in sciences. These aims, which come out in their own accord and are related with women, comprise the practice of women's view point and determining emptinesses in science and filling them. In that case, it is necessary to complete male-oriented history writing with female-oriented one or replace the former with the latter.

Unfortunately, before the Republic, women's studies which were made in the last period of the Ottoman Empire have been neglected. Therefore, to save all together Ottoman lecturers' and scholars' old letter works that include topics on women's health, women's aesthetics, professional women, women's psychology, women's morality, women's skills, women's clothing, women's ornaments, women love, women characters of various nationalities, women's authority, various women's behavior etc. would provide both building bridges from the past to the future in women's studies and to make use of women's studies before the republic. At the same time among these; theater and the novel works are also existent. The majority of the original studies that we have identified were studies derived from the Turkish libraries, all of which will be presented here for the first time, are written in Ottoman Turkish. Moreover, translations of some of them into modern Turkish will greatly contribute to women's studies. These works will be presented as art books, magazines and newspaper studies.

Keywords: Ottoman period, women, old letter books, libraries, research.

GİRİŞ

Kadın araştırmaları, disiplinler arasıdır ve antropoloji, toplumbilimi, tarih, tıp, estetik ve diğer bilim alanlarını kapsamaktadır. Kadın araştırmaları hem akademik hem akademi dışı düzlemde (örneğin vakıf ve derneklerde) irdelenmektedir. Konu olarak kadınların hayatlarındaki özellikleri ve kadın eğitimi gibi yaşam koşulları ön planda durmaktadır.

Kadın araştırmaları yöntemleri, ilgili bilim alanlarında özellikle toplum bilimi ve tarih biliminde kullanılmaktadır.

Kadın araştırmaları, bilimde kadınların “unutuluğu”nu ve kadın bakış açısının yok sayılmasını eleştirmektedir. Kendiliğinden oluşan bu amaçlar?, kadınlara ilişkin ve bir denge oluşana kadar kadın bakış açısının uygulanması ile bilimdeki boşlukların ortaya çıkarılması ve doldurulmasını kapsamaktadır. Bu durumda erkek odaklı tarih yazımının kadın odaklı olanlarla tamamlanması veya değiştirilmesi gerekmektedir.

Maalesef kadın araştırmalarında Osmanlı döneminde yapılmış kadın araştırmaları ihmal edilmiştir. Bu yüzden Osmanlı âlim ve ediplerinin kadınlar hakkındaki tıp, estetik, kadınlara meslek kazandırma, kadın psikolojisi, kadın ahlâkı, kadın becerisi, kadın kıyafeti, kadın süsü, kadın aşkı, farklı milletlerin kadın karakterleri, kadın otoritesi, çeşitli kadın davranışları gibi konuları içeren eski harfli eserleri topluca kaydetmek, hem kadın araştırmalarında geçmişten geleceğe köprü kurmayı ve hem de cumhuriyet öncesi kadın araştırmalarından da yararlanmayı sağlayacaktır.

Aynı zamanda bunlar arasında, tiyatro ve roman türü eserler de mevcuttur. Tespit edilen bu çalışmaların çoğunluğu, Osmanlıcadır. Dahası bu eserlerden münasip olanlarının günümüz Türkçesine çevrilmesi, kadın araştırmalarına büyük katkıda bulunacaktır. şimdi bu eserleri kitap, dergi ve gazete çalışmaları olarak sunalım:

Kitaplar:

1. Avanzâde (Mehmed) Süleyman, *Muharrir Kadınlar*, İstanbul, Kasbar Matbaası, 1311/1894, 160s.
2. Avanzâde M. Süleyman, *Katil Kadın ve Müthiş Bir Cinayet*, İstanbul, Evkâf Matbaası, 1335-1338/1919-1922, 20s.
3. Avanzâde M. Süleyman, *İngiliz Kadınları*, Dersaadet Mat. 1336/1917, 101-116s.
4. Avanzâde M. Süleyman, *Kısır Kadınlarımız* (Tıp Bilimleri, Jinekoloji), İstanbul, Kader matbaası, 1336/1917, 24s.
5. Avanzâde M. Süleyman, *Kadın Esrârı* (Halk Bilimi), İstanbul, şems Matbaası, 1330, 168s.

6. Ahmet Muhtar, Hacıbeyzâde, *Kadın Şâirlerimiz*, İstanbul, Matbaa-i Safa ve Enver, 1311/1893, 68s.
7. Mehmet Rauf, *Aşk Kadını*, İstanbul, Mat. Cihan, 297s.
8. Mehmed Muhlis, *Anadolu Kadınları*, Konya, Meşrik-i İrfan Matbaası, 1911.
9. Ömer Besim Akalın, *Gebelik ve Gebelikte Tedabir*, İstanbul, 1318/1900, 151s.
10. Ayşe Fahriye, *Ev kadını*, Mahmud Bey Mat. İstanbul, 1300/1882, 23+448s.
11. Fatıma Aliye Hanım (1862 – 1936), *Nisvan-ı İslâm (İslâm ve Kadın, İslâmî Adetler)*, İstanbul, Tercüman-ı Hakikat Matbaası, 1309/1892, 272s.
12. Ahmed Rıza, *Vazife ve Mesuliyet, Kadın*, Türkiye, 1324/1906, 56s.
13. Mehmed Celâl (1867-1912), *Bir Kadının Hayatı*, İstanbul, 1308/1890, 283s.
14. Ma'ruf er-Raşani, *Erkek ve Kadın Arasında Musavat Olabilir mi?*, 1.cilt, İstanbul Evkaf Matbaası, 1333/1914, 28s.
15. Dr. Behzat, *Doğum ve Kadın Hastalıkları*, Necah Mat. Bağdat, 1923, 151s.
16. Kenan Tevfik, *Kadın Hastalıkları*, 312s.
17. Kenan Tevfik, *Kadınlar ve Analık*, Şems Matbaası, İstanbul, 1329/1911, 119s.
18. Safvet Nezihi, *Kadın Kalbi*, Akşam Mat. İst. 1927, 545s.
19. Safveti Ziya, *Kadın Ruhu*, Tanin Mat. 1330/1912, 44s.
20. Hasan Basri, *Amca Bey Kadın Parmağı*, İstanbul, A. Asaduryan Mahdumları Matbaası, 1917, 24s.
21. Ahmet Refik, *Kadınlar Saltanatı*, İstanbul, Mat. Hayriye, 1333/1914, 12s.
22. Şemseddin Sâmî, *Kadınlar*, İstanbul, Mihran Mat. 1296/1878, 96s.
23. Dr. Hüseyin Rahmi, *Kadınlar Vaizi*, İstanbul, Orhaniye Mat. 1336/1917.
24. İhsan, *Kadınlara Ameli Sanayie Ziraiye Dersleri Arıcılık Sanatı*, İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1331/1913, 38s.

25. İhsan, *kadınlara Ameli Sanayie Ziraiye Dersleri Gülyağcılık Sanatı*, İstanbul, Âmire Mat. 1332/1914, 23s.
26. Hasan Bahri, *Kadınlara Mahsus Penbe Kitap*, Kağıtçılık ve Matbaacılık Anonim Şirketi, 1919, 78s.
27. Ahmed Mithat, *Kadınlarda Hıfz-ı Cemal*, 1.cilt, İstanbul, 1304/1886, 32s.
28. Celal Nuri, *Kadınlarımız*, Mat. İctihat, 1331/1913, 224s.
29. Mehmet Fikri-M.Sami, *Kadınlara Terbiye-i Bedeniye*, Zerafet Matbaası, 82s.
30. Yazar Yok, *Kadınların Ahvâlini Beyan Eden Hadisler*, 101a-109b varakları arası, 1138, Elyazması eser.(Hangi kütüphane, no?)
31. Yakup Kadri, *Kadınlık ve Kadınlarımız*, İstanbul, Orhaniye Mat., 1339/1920, 63s.
32. Dr. Asaf, *Mufasssal Kadın Hastalıkları* (Tıp Bilimleri, Jinekoloji), İstanbul, Kader Matbaası, 1340/1921, 540s.
33. Seyfeddin Asaf-Mehmet Sezai, *Musiki Kadın Erkek Oyun Havaları*, 1925, 60s.
34. Muhammed Ferid Vecdi, *Müslüman Kadın*, Mütercim: Mehmet Akif, İstanbul, Ahmet Saki Bey Matbaası, 1325/1907, 165s.
35. Güzide Sabri, *Ölmüş Bir Kadının Evrâk-ı Metrûkesi*, Matbaa-i Amidi, 1928, 221s.
36. M. Talat, *Sev Sev Fakat Bir Kadın Sev*, Asr Mat. 1912, 178 s.
37. Mehmed Enisî, *Tarihte Güzel Kadınlar* (Biyografi), Cihan Mat., 1341/1922, 128s.
38. M. Behzad, *Tıbbî Cerrahî Kadın Hastalıkları*, Bağdat, Necah Mat. 1933, 208+3s.
39. Salahaddîn Âsım, *Türk Kadınının Tereddîsi*, İstanbul, Resimli Kitap matbaası, 280s.
40. Vedat Örfi, *Kadın Meram Etmesin; Aşk Yaraları; Gençlik Demetleri; Fahîşe; Tatlı Cerihalar* (Edebiyat Roman-Hikâye 19.yüzyıl), Necm-i İstikbal Mat. 1340, 32s.
41. Mustafa Rahmi, *Kadın Erkek Irklar Ruhiyatı* (Parapsikoloji ve okkültizm), İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1339-1342, 45s.
42. Yazar Yok, *Her Evli Kadın Neler Bilmelidir?* (Gelenek ve Görenekler), İstanbul, Sevimli Ay Matbaası 1927, 64s.

43. Gümüşhaneli Ahmed Ziyâeddîn (ö.h.1311/1893), *Vasiyet-i Nisâ*, Kitap, El yazısı, 5-6a yk. 23 satır.
44. Selânikli Mehmed Tevfik, *Bir Kadın'ın Tedbiri*, İstanbul, Mahmud bey Matbaası, 1894, 55s.
45. Mehmed Galib, *Kadın ve Aşk*, İstanbul, Arsak Garoyan Matbaası, 1327/1911, 80s.
46. Azmi Ömer, *Hanım Kitabı*, İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1339/1923, 430+2s. Res.
47. Ziya Safveti, *Hanım Mektupları*, İstanbul, Matbaa-i Reşâdiye, 1329/1913, 144s.
48. Âdil Nami, *Kadın hileleri*, Mesai Matbaası, 1331/1915, 44,[1]s.
49. Ahmed Refik (Altınay), *Kadınlar Saltanatı 699-1027*, İstanbul, Matbaa-i Hayriye ve Şurekâsı, *Geçmiş Asırlarda Türk Hayatı*, 1332/1913, 156s.
50. Behire Hakkı, *Biçki Nazariyat ve Kavâidinin Tedrîsat- İbtidâiye Kısmı*, İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1330/1911.
51. M. Alişan, *Mısırlı Hanım*, İstanbul, Tevsi-i Tıbaat Matbaası, 1330/1914, 24s.
52. M. Alişan, *Görümce Hanım*, İstanbul, Hürriyet Matbaası, 1330/1914, 30s.
53. *Leyla Hanım Divanı*, İstanbul, [yayl. v.], 1267/1850, 111s.
54. Mustafa Reşid (Edirne, 1861-1936), *Bir Çiçek Demeti* (Kadın Eğitimi), Kostantiniyye(İstanbul, Matbaa-i Ebüzziya, 1303/1886, 56s.
55. Mustafa Reşid (Edirne, 1861-1936, Muharrerât-ı Nisvan, İstanbul, Âlem Matbaası - Ahmed İhsan ve Şürekâsı, 1313-1314/1899-1900, 135s., *Türk Denemeleri, Kadın Yazar ve Yazıları*.
56. Hugo, Victor, Garib Nine, müt.: *Azize Hanım*, İstanbul, Basiret Matbaası, 1292/1875, 66s.
57. Mustafa Hüseyin (Mekteb-i Fünun-ı Tıbbiye-i Şahane'de Fenn-i Vilade Muallim Muavini, Binbaşı Doktor, *Fenn-i tedavi-i nıfası ve rahmi* (Kadın Hastalıkları), Dersaadet (İstanbul), Mahmud Bey Matbaası, 1319/1317/1901, 88s.
58. Fatma Aliye Hanım, 1355/1936, *Ahmed Cevdet Paşa ve Zamanı* (Türk Tarihi Osmanlı), Dersaadet (İstanbul), Kanaat Matbaası, 1885, 123s.

59. el-Hac Mehmed Emin b. Hasan el-Ofi, *Hatunlar Hakkında İddet Risâlesi* (İbadetler, Tahâret, Kadın Halleri), İstanbul, 1327/1911, 24s.
60. Emine Semiye Hanım (1868 – 1944), *Terbiye-i Etfale aid Üç Hikâye*, 306 yk. Sonda 307-308. yapraklarda; bu eserin “Hanımlara Mahsus Gazete”de tefrika edildiğine dair not var.(dipnota)
61. Nazım İçşel, (Memurin-i umur-ı resumiyyeden), *İslâm hanımları ve âlem-i İslâmiyetde hayat-ı aile*, nşr.: Mihran (Kütübhaneye-i Cihan sahibi), İstanbul, Artin Asaduryan Şirket-i Mürettibiye Matbaası, 1318/1901, 239, [16]s., Aile Kütübhanesi; Aded:1
62. Hüseyin Remzi, Hoca Hanım. *Hanım Kızlara Dürûs-ı Ahlâk*, İstanbul, Artin Asaduryan Şirket-i Mürettibiye Matbaası.1313/1898, 183+1s.
63. Sadiye Vesile, *Milli Kadın Mektupları*, İstanbul, Hürriyet Matbaası, 1330/1911, 63s.
64. Raif İhsan, *Kadın Aldanır mı?*, İstanbul, Mahmud Bey Matbaası, 1337/1918, 23s.
65. Ahmed Hikmet, *Kadın Oyuncak Değildir*, İstanbul, Diken Neşriyatı, 1335/1916, 15s.
66. Fuad Şükrü (Gücüyener), *Kadın Şerri*, İstanbul, Matbaa-i Şems, 1339, 16s.
67. Cemal Zeki, *Kadın rahatsızlıkları*, İstanbul, 1928, 282s.
68. *Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi*, İstanbul, Matbaa-i Askeriye, 1332/1913, 8s.
69. Mustafa Hüseyin, *Kadınların Hıfzı's-sihhati* (Sağlığını koruma), İstanbul, Kasbar Matbaası, 1308, 56s.
70. Mustafa Remzi, *Gelin Hanım*, İstanbul, Sühûlet Matbaası,1341/1925, 18+4s.
71. Nazım Bey, *İslam Hanımları*, İstanbul, Asaduryan Matbaası, 1318/1900, 239s.
72. Hamide Suada, *Asri Kadın Mektupları*, Cemiyet Kütüphanesi, İstanbul, Ahmed Kamil Matbaası, 28,[1]s.
73. Ahmed Reşad, *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* (Dram 4 Perde), Türk (Osmanlı)Tiyatrosu, Arsak Garoyan Matbaası, 1325/1909, 15-66s.
74. Muallim Halil Hamid, *Dünkü, Bugünkü, Yarınki Kadın*, İstanbul, Necm-i İstikbâl Matbaası, 1334/1918, 28s. Hukuk-ı Nisvan Kütübhanesi No:3, Resimli.

75. Maruf el-Rassafi, *Erkek ve Kadın Arasında Müsavat Olabilir mi?* İstanbul, Evkâf Matbaası, 1333/1917, 28s.
76. Saryüce, Hasan Lâtif, *Çıtıptı Hanım*, [arapça], Pakistan, 2009, 16s. Resimli.
77. Emin, Kasım, *Hürriyet-i nisvan* (Kadınların hürriyeti), çev. Zeki Meğamiz, İstanbul, Kitabhane-i İslam ve Askeri, 1329, 239s., İnsan toplulukları, Kadın, İslam'da kadın.
78. *Divan-ı Şeref hanım*, [İstanbul], [yayl.y.], 1284, 115s.
79. Ahmed Rasim, *Hanım*, Dersaadet, İkdam Matbaası, 1326/1908, 158s., Ahlak.
80. Nigar Hanım, Niran: *Hanımlara mahsus gazete kütüphanesi*, Nigar Hanım, İstanbul, Âlem Matbaası, 1312/1894, 68s.
81. Babaefendizâde Mehmet Baha, *Kadın Dili*, Bursa, Bursa Vilayet Matbaası, 1326/1910, 207+3s.
82. Mehmet Hilmi, *Kadının Fendi Erkeği Yendi*, İstanbul, İkbâk-i Millet Matbaası, 1326/1910, 15s.
83. *Kadın Hisleri*, Çeviren: Abdullah Zühdü, İstanbul, İkdam Matbaası, 1321/1904, 471s.
84. Halil Hamid, *İslâmiyetde Feminizm Yahud, Âlem-i Nisvanda Müsavât-ı Tamme*, İstanbul, Keteon Bedrosyan Matbaası, 1326/1910, 165+[3]s. res.; Feminizm, Kadınlar, Sosyal Hayat, İslâm ve Kadın.
85. Ahmed Reşad, *Bohçacı Kadın*, İstanbul, Keteon Bedrosyan Matbaası, 1329/1913, 240s.
86. *İki Yüzlü Kadın*, Çeviren: Mehmed Tefvik, İstanbul, Şems Matbaası, 1325/1909, 112s.
87. Ceb Romanları: 4. Amerikalı Bir Polisin Mehareti Nikola Karter.
88. Murat Uraz, *Kadın Şair ve Muharrirlerimiz*, [y.y.] : yayl. y.
89. Nat Pinkerson, *Sergüzeştlerinden Meşhur Hikâyeler Külliyyatı*, Aded:4.
90. Şoenu Metmed Fetgery, *Osmanlı Âlem-i İçtimâisinde Çerkes Kadınlar*, İstanbul, Zerafet Matbaası, 1914, 2+62+2s.
91. Çeviren: Ragıp Rıfki (Özgürel), *Paris Rezaletleri*, Cellad Kadın, İstanbul, 1915, 366s. Resimli.
92. Çeviren: Mehmet Tefvik, *Cehennemlik Kadın*, İstanbul, Şems Matbaası, 1910, 116s.

93. Nikola Karter, *Amerikalı Bir Polis'in Mehareti* 3. Kitap. İkbâl Kütüphanesi Cep Romanlarından: 3.
94. Ahmed Nuri İbnü'r-Refik, *Fırsat Yoksulu, Gücü Yeten yetene*, Kadın Tertibi, İstanbul, Ahmed İhsan ve Şurekâsı Matbaacılık Osmanlı Şirketi, 1334/1918, 19s. Resimli.
95. Reşad Nedim, *Hep kadın Yüzünden*, İstanbul, Hukuk Matbaası, 1338/1919, 61+3s.
96. Mehmet Talat, *Kadın*, İstanbul, Hilâl Matbaası, 1341/1922, 29s.
97. İhsan Raif Hanm, *Kadın ve Vatan*, İstanbul, Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şurekâsı 1330/1911, 8s.
98. Mehmed İhsan, *Kadınlarda Sabah Kahvesi Yahud Oğlunun Klavuzu*, İstanbul, Arşak Garoyan Matbaası, 1326/1908, 40s. Fatma Aliye Hanım Evrakı, Kitap, El Yazısı Kâğıt. Notlar: Notlarda, kadın hukuku ile uğraşan ilk kişi olan Madam John Durand'ın, 1848 yılında Fransa'da kadınların bazı işlerde erkeklerle eşit haklara sahip olmalarına öncülük ettiği yazılmıştır. Kitabın künyesi eksik, bilgiler dipnota alınabilir.
99. Ahmet Refik Altınay, *Kadınlar Saltanatı*, 1322/1904.
100. Ahmet Refik Altınay, *Tarihte Kadın simaları*, 1931.
101. İhsan Onnik, *Kadınlara Ameli Sathi Ziraat Dersleri*, 1331/1912.
102. Besim Ömer Akalın, *Seririyat-ı Viladiye*, Pierre Budin'in eserinin Osmanlıca'ya tercümesi, 1313.
103. 101. Besim Ömer Akalın, *Ebe Hanımlara Öğütlerim*, 1322/1904.
104. Hakkı Behire, *Biçki Nazariyat ve Kavâidini Tedrisât-ı Taliyyesi*, 1330/1911.
105. İbrahim Alemcan, *Hatun Kızların Siyasi Hukuku*, 1917.
106. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Kadınlık Ve Kadınlarımız*, 1923.
107. Dr. Hüseyin Remzi, *Hanımlara Yadigar Miratül-Beyt*, 1308/1890
108. Avanzade Mehmed Süleyman, *Rehber-i Muamelat-ı Zevciye*, 1330/1911.
109. Avanzade Mehmed Süleyman, *Kadın Saçları*. 1335/1916.
110. Fahriye Eser Hanım, *Ev Kadını*, 1315/1897.
111. Yazarı yok, *Zerafet-İ Nisvan* (Kadın Şıklığı), 1912.
112. Beha Tevfik, *Feminizm*, 1877.

113. Muallim Naci, *Talim-İ Kıraat Malumat-İ İbtidaiye Ve Nesayihî Nafia* (1.kısım, 1316/1898.
114. Selahaddin Asım, *Türk Kadınlığının Tereddisi Yahut Karlaşmak*, tarih yok.
115. Mustafa Rahmi (Mütercim), *Kadın-Erkek Irklar Ruhıyatı*, Alfred Fouillee'nin eserinin tercümesi, Ankara, 1339-1342, 44s.
116. Ahmed Cevad (Emre), *Bizde Kadın*, 1328/1910.
117. Hasan Bahri, *Nisvan-ı Zarif*, 1327/1909.
118. Fatma Aliye, *Nisvan-ı İslam*, 1309/1891.
119. Nazım İçsel, *İslam Hanımlarına Mahsus Fenni Ve Ahlaki Mektuplar*, 1316/1898.
120. Ahmed Rıza, *Vazife ve Mesuliyet*, 1324/1908.
121. Kadri, Kore, *Japonya ve Çin'de Kadınlar*, 1312/1894.
122. Mustafa Hayrullah (çeviren), *Müsâhabat-ı Tabiye*, 1312/1891.
123. Yazarı yok, *Darb Meselelerimizin Tesirat-ı Ahlakiyesi*, basım tarihi yok.
124. Besim Ömer, *Fenni İzdıvaç - Evlenebilecekler ve Evlenemeyecekler*, 1340-1342/1921-1923.
125. Dr. Nusret Fuat, *İzdıvaç, Şerait-i Sıhhiye ve İçtimaiyesi*, 1339/1920.
126. Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti, *Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Heyeti Merkeziyesi*, 1330/1911.
127. *Kadınları Çalıştırma Cemiyeti İslamiyesi Raporu*, 1336/1917.
128. Yazarı yok, *Zerafeti Nisvan*, 1912.
129. Mehmet Kamil, *Melce'üt-Tabbahin* (aşçıların), 1266/1844.
130. Azmi Ömer, *Hanım Kitabı*, 1339/1920.
131. Mahmud Esad bin Emin Seydişehirli, *Taaddüd-i Zevcât*, 1316/1898.
132. E. Ali, *Büyük Kadınlar; Küçük Kızlara Örnek*, İstanbul, 1336/1920, 40s.
133. Mehmed İhsan, *Kadınlara Ameli Sanai-Ziraiye Dersleri 2: tavukçuluk sanatı*.
134. Mehmet Zihni, *Meşâhir-i Nisâ*, İstanbul, 1295/1878.
135. Avanzâde Mehmet Süleyman (çeviren), *Meme Hıfzusu-Sıhhası*, İstanbul, 1921, 16s.

136. Ömer Besim Akalın, *Ukm Ve İnanet* (kadın hastalığı), İstanbul, 1306/1888, 125s.
137. Fahrunnisa Fahreddin, *Talihsiz Kadının Sergüzeşti*, İstanbul, 1338/1922, 43 (5)s.
138. Kâzım Nami (Duru), *Rus İhtilâl Cemiyetine Mensup Bir Kadının Hayatı*, G. Saviç'in eserinin Osmanlıca'ya tercümesi, Selanik, 1326, 45s. (37-44 arası eksik).
139. Halil Hamid, *Anlaşılamayan Kadın* (Türk romanı), İstanbul, 1335/1916, 31s.
140. Selanikli Fazlı, *Hayalperver Bir Kadın* (Almanca'dan Osmanlıca'ya tercüme roman), İstanbul, 1307, 47s.
141. Mehmed Reşad, *Çifte Avcılar Yahud Nisada Vefa; Hatay-I Nisvan; Akıldan bela* (H.A.B., Gariboyadof'in eserinin Osmanlıca tercümesi), İstanbul, 1875, 78, 78, 118s. (üç kitap bir arada tiyatro).
142. Muallim Naci, *Esami: millet-i İslâmiye'de en ziyade şöhret bulmuş kadın ve erkekten 700 kadarının...*(dipnot?) İstanbul, 1890, 431s.
143. Tevfik Remzi Kazancıgil, *Nisaiye Ve Viladiye Teşhis Ve Tedavi Usulleri*, İstanbul, 1928, 113+2s.
144. Hüseyin Naci Bin Ramiz, *Muhtasar Emraz-I Nisa: Esbab-I Araz-I Müdavat* (Hayes'in eserinin Osmanlıcaya tercümesi), İstanbul, 1895, 93+3s.
145. Mehmed Said, *Vezaifü'l-İnas*, İst., 1893, 144s.
146. Salah, *Şark Hatun Kızları*, Kazan, 1921, 87s.
147. Nazım Bey, *İslam Hanımları*, Asadoryan Matbaası, 1318/1900, 239s.
148. Ahmet Emin Yalman, *İzdivaçta Aşk: Cinsiyet Müşkilâtının Tarz-I Halini Gösterir Bir Eser* (Marie Charlotte Carmichael Stopes'in İngilizce eserinin Fransızcaya çevirisinden Osmanlıcaya tercümesi), İstanbul, Vatan Matbaası, 1926, 172s.
- İngilizcesi yarım milyondan fazla nüsha basılmış, dünyanın her lisanına tercüme edilmiştir. Osmanlıcaya Fransızca nüshasından nakl olunmuştur. (dipnot)
149. Kuluntay, A., *Tasarıfat Terakkisinde Kadının Yer*, Rusçadan çev.Halil
150. İbrahim, Bakü: Bakû Faalesi Kooperatif Neşriyatı Matbaası, 1924, 217s.

151. Lacuerre, Odette, *Feminizm, Âlem-İ Nisvan*, müt.: Baha Tevfik [Toven]; nşr.: Arsen (Dersaadet Kütübhanesi sahibi), Dersaadet Kütübhanesi, [t.y.] 85s.
152. Nazım Bey, *İslam Hanımları*, Asadoryan Matbaası, 1318/1900, 239s.

Dergi ve Gazeteler :

1. Kadın Yazıları: Millî Aile Mecmuası, İstanbul, 1926, resimli. Kadın-Aile, Süreli Dergi: Aylık, Osmanlıca, Sahibi: Fevziye Abdürreşad.
2. Kadınlar Dünyası, İstanbul, Serbesti Matbaası, 132 s. Resimli, Süreli Dergi: Haftalık. İmtiyaz sahibi: Nuriye Ulviye Mevlan.
3. Kahya Kadın, İstanbul, Manzume-i Efkar Matbaası, 1326/1908, Resimli, Mizah. Süreli Dergi: Haftalık. Mesul Müdürü: Ali Rıza (Tulgalı).
4. İstanbul: Türk Kadın Birliği, 1341/1922, resimli. Süreli: Dergi: Haftalık. Sahibi: Nezihe Muhiddin Hamid ve Mahdumları Matbaası, Tanin Matbaası.
5. İstanbul: Matbaa-i Ebuzyiya, 1300/1882, 32s. Konu: Kadın. Süreli: Dergi: Aylık. Muharriri: Cafer.
6. Bereketzâde İsmail Hakkı, Necâib-i Kur'âniye: Sure-i Nisâ, 56, Sırat-ı Müstakim, Kasım 1324/1906, Cilt: 1, Sayı: 16, s.242-244.
7. Mehmet Fahreddin, Feminizm Meselesi: Bizde Nisâiyyûn Nasıl Türedi, Sebilürreşad, Mayıs, 1328/1910, Cilt: 8, Sayı:195, s.235-236.
8. Mehmed Fahreddin, Nisaiyyûndan Cevad Bey'e Açık Mektup, Sebilürreşad, Haziran 1328/1910, Cilt: 8, Sayı: 201, s.364-366. Makalât.
9. Kadınlık (Haftalık). Kadınlığın varlığını ve memlekette bir mevkiî bulunduğunu müdafaa eder musavver gazetedir. Sahib-i imtiyaz: Hacı Cemal. Müdür-i mesul: Süleyman Tevfik. İstanbul. 4. Resimli portre. Mevcut sayılar: 1330/1911: 1-12. Süreli: Haftalık.
10. Genç Kadın, İstanbul, 1906-1907. Süreli: 15 Günlük. İçtimâî, ahlâkî, edebî mecmuasıdır. Sahib-i imtiyaz: Fuad Şükrü. Mevcut sayılar: 1324: 1, 1325: 1-10.
11. İnci (Aylık): Kadınlığa ait bilcümle nazari ve ameli meselelerden bahseder resimli Kadın Mecmuasıdır. Sahib-i imtiyaz: Simavi. İstanbul. Resimli, portre. Mevcut sayılar: 1335/1916: 10-14, 1336: 15-24, 1337: 25-27, 1919: 1-9.

12. Siyanet: İçtimaî, edebî, ilmî, iktisadî kadın ve âile gazetesidir. Sahibe-i imtiyaz: M. M. Müdüre-i mesule: Zaim Hayriye. İstanbul. 4 Resimli. Mevcut sayılar: 1914: 2, 3, 5, 6, 8-16.
13. Türk Kadını: Kadınlar için çalışıyor. Müessis ve Müdürü: Muallim Ahmed Halid. İstanbul. Mevcut sayılar: 1334: 3, 7, 8, 11, 14, 15, 1335: 16-18.
14. Kadın Duygusu: Kadınlığın varlığını ve memlekette mevki bulunduğu müdafaa eder musavver gazetedir. Sahibe-i imtiyaz ve müdüre-i mesule: Nigar Cemal. İstanbul. 4 Resimli. Mevcut sayı: 1, 1330/1911.
15. Abdül Aziz Çavuş, Müslümanlıkta kadın hukuku, Sebilürreşad (Haziran 1339), Cilt: 21, Sayı: 540 - 541, s.156-157.
16. Fevziye Reşid, Hanımların Dikkatine, Sırat-ı Müstakim, 30 Ağustos, 1927, Cilt: 6, Sayı: 156, s.409-410.
17. Hanımlar: Kadın, İstanbul, Matbaa-i Ebuuziyya, 1300/1882, Muharriri: Cafer.
18. Mehmed Akif Ersoy, Fırvan ile Yüz Yüze (Manzum), Fahrülmühayyirat, Hatice Emir Hanım Hazretlerine, Sebilürreşad, Aralık 1340/1921, Cilt 25, Sayı: 97-98, 631s.
19. Muhsine, Osmanlı Hanımlara (Şiir), Sebilürreşad, Edebiyat, Ocak 1329/1911, Cilt: 11, Sayı: 282, s.347.
20. Fatma Latife, Refika-i Mücahidemiz Fatma Zehra Hanımefendi'ye, Sebilürreşad, Ocak 1329/1911, Cilt: 11, Sayı: 283, s.365.
21. Hanımların Kıyafeti Meselesi, Sebilürreşad, Ocak 1335, Cilt: 1335/1916, Sayı: 389, s.436-438.
22. Sahib-i İffet Bir hanımın Mektubu, Sebilürreşad, Aralık 1329, Cilt: 11, Sayı: 278, s.278-279.
23. Tramvaylarda Hanımların Yeri, Sebilürreşad, Nisan 1335, Cilt: 16, Sayı: 404-405, s.142.
24. Kadınlar Birliğinin Nizamnâmesidir. Dernekler, Osmanlı Kadın Birliği, İstanbul, Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şurekâsı, 1340/1921, 7s.
25. Hanımlara Mahsus Gazete, İstanbul, Alem ve Mahmut Bey Matbaaları, 1311. Sahibi: İbnülhakkı Mehmed Tahir, Fatma Şadiye, Ziya Şakir Soku. **İlk kadın gazetesidir.**
26. Avrupanın kadın hali, Sebilürreşad, Mayıs 1331/1912, Cilt: 14, Sayı: 340, s.14

27. Hanımlara Mahsus Gazetenin Hanım Kızlara Mahsus Kısmı, İstanbul, 1895, Haftalık). Çıkararı: İbnülhakki Mehmed Tahir. İstanbul. Mevcut sayılar: 1313/1895:1-3, 1314:4-52.
28. Kadın Hayatı: Edebî, fennî, içtimaî kadın gazetesidir, İstanbul, 1910 (Haftalık). Müdür-i mes'ul: Emine Seher. Ali. İstanbul. Resimli. Mevcut sayılar:1329:1-9
29. Sûs: haftalık edebi hanım mecmuası, İstanbul, Tanin Matbaası, 1339, Mesul müdürü: Selami İzzet.

SONUÇ

Osmanlı dönemindeki âlim ve edipler, kadınlarla ilgili birçok konuda eserler kaleme almışlar ve böylece kadın sorunlarına ışık tutmaya ve katkıda bulunmaya çalışmışlardır. Bu çalışmaların bazıları bizzat yazarlar tarafından kaleme alınan eserler ve bazıları da Batı dillerinden yapılan tercümelelerdir. Bu eserlerin önemlilerinin günümüz Türkçesine çevrilmesi, kadınlar hakkında yapılacak araştırmalar için hareket noktasını teşkil edecektir.

SUMMARY

Saving all of Ottoman lecturers' and scholars' old letter works that include women health, women's aesthetics, professional women, women psychology, women's morality, women's skills, women's clothing, women's ornaments, women love, women characters of various nationalities, women's authority, various women's behavior etc. Would provide both building bridges from the past to the future in women's studies and to make use of women's studies before the republic. At the same time among these; theater and the novel works are also existent. The majority of the original studies that we have identified were studies derived from the Turkish libraries, all of which will be presented here for the first time, were written in Ottoman Turkish. Moreover, translation of some of them into modern Turkish will greatly contribute to women's studies. These works will be presented as art books, magazines and newspaper studies. The most important of these works are;

Avanzâde M. Süleyman, *British Women*, Dersaadet Printing Press 1336/1917.

Ahmet Muhtar, Hacıbeyzâde, *Our women poets*, İstanbul, Safa ve Enver Printing Press, 1311/1893.

Mehmet Rauf, *Love women*, Cihan Printing Press, İstanbul.

Mehmed Muhlis, *Anatolian Women*, Konya, Meşrik-i İrfan Printing Press.

Ahmed Rıza, *Duties and Liability*, Kadın, Türkiye, 1324/1906.

Mehmed Celâl (1867-1912), *A Woman's Life*, İstanbul, 1308/1890.

Kenan Tevfik, *Female illnesses*.

Safvet Nezihî, *Women's Heart*, Akşam Printing Press, İst. 1927.

Şemseddîn Sâmi, *Ladies*, Mihran Printing Press, İst. 1296/1878.

Mehmed Galib, *Women and Love*, Arsak Garoyan Printing Press, İstanbul, 1327/1911.

Âdil Nami, *Woman cheats*, Mesai Printing Press, 1331/1915.

Mustafa Remzi, *Lady Bridal*, İstanbul, Sühûlet Printing Press, 1341/1925.

Mehmet Talat, *Women*, İstanbul, Hilâl Printing Press, 1341/1922.

İhsan Raif, *Women and Country*, İstanbul, Ahmed İhsan ve Şurekâsı Printing Press, 1330/1911.

Lady Fahriye Eser, *Housewife*, 1315/1897.

Avanzade Mehmed Süleyman, *Women's Hair*, 1335/1916.